

ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 349.3:369.5

Скіпенко Р. Е.,
старший викладач кафедри
цивільного, трудового та господарського права
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

PROSPECTS OF ACCUMULATION PENSION SYSTEM AT THE PRESENT STAGE

У статті досліджені перспективи розвитку накопичувального пенсійного страхування, проаналізовані заходи щодо зміцнення накопичувального механізму пенсійної системи на новому етапі соціально-економічних перетворень в Україні.

Ключові слова: накопичувальне страхування, пенсійна система, соціальна політика, інвестування, пенсійні накопичення.

В статье исследованы перспективы развития накопительного пенсионного страхования, проанализированы меры по укреплению накопительного механизма пенсионной системы на современном этапе социально-экономических преобразований в Украине.

Ключевые слова: накопительное страхование, пенсионная система, социальная политика, инвестирование, пенсионные накопления.

In the article investigated the prospects for development of the funded pension insurance, analyzed measures to enhance accumulating mechanism of the pension system at the present stage of socio-economic transformation in Ukraine.

Key words: accumulative insurance, pension system, social policy, investment, pension accumulations.

Стратегічною метою розвитку накопичувального механізму пенсійної системи є підвищення рівня матеріального забезпечення громадян у старості за рахунок сформованих на їх користь добровільних та обов'язкових накопичень.

Основними завданнями розвитку накопичувальної складової пенсійної системи є підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян за рахунок сформованих на їх користь пенсійних накопичень, створення умов для формування пенсійних накопичень громадян в необхідному обсязі та сталого зростання пенсійних накопичень за рахунок стабільного та ефективного функціонування Накопичувального пенсійного фонду.

Для досягнення цілей і завдань розвитку накопичувального страхування пенсійної системи необхідно постійно досліджувати заходи щодо зміцнення накопичувального механізму пенсійної системи на кожному етапі соціально-економічних перетворень в Україні.

Актуальність статті зумовлена необхідністю вивчення та аналізу проблем теорії та правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин на шляху реформування національної системи пенсійного страхування та запровадження накопичувальної системи і створення Накопичувального пенсійного фонду на сучасному етапі життя країни. Насамперед вона пояснюється об'єктивними факторами, серед яких слід назвати необхідність удосконалення запровадження накопичувального страхування, зміст та забезпечення гарантій прав суб'єктів загальнообов'язкового державного накопичувального страхування.

Тому метою статті є аналіз ключових проблем та заходів реформування і розвитку пенсійної системи, запровадження накопичувальної системи в контексті сучасних соціально-економічних реформ в Україні.

Проблеми соціального забезпечення, в тому числі пенсійного страхування, останнім часом активно досліджували вітчизняні науковці, а саме М.Д. Бойко, В.Я. Бурак, В.Й. Плиса, С.М. Синчук, І.М. Сирота, І.С. Ярошенко, С.М. Прилипко. У працях цих вчених розкрито і зарубіжний досвід здійснення соціальної політики, і правові основи соціального страхування, виявлено проблеми реформування соціальних позабюджетних фондів, розвиток пенсійного страхування в Україні. Проте чимало аспектів подальшого розвитку пенсійної системи в Україні залишаються невирішеними або дискусійними.

Незважаючи на прийняті заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи 8 липня 2011 року [1], прогнозоване перетворення наявної системи пенсійного забезпечення в трирівневу страхову пенсійну систему, що б гарантувала громадянам України пенсії, адекватні їхній праці, та забезпечувала збалансованість економічних і соціальних інтересів у державі, поки що залишаються нереалізованими і недосконалими.

Ці фактори підсилюють незбалансованість солідарної системи, стримують впровадження накопичувальної системи пенсійного страхування й негативно впливають на розвиток недержавного пенсійного забезпечення.

Необхідність удосконалення правового регулювання відносин соціального забезпечення в

сучасних реаліях та формування накопичувальної системи соціального забезпечення, незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію в країні, визнані Верховною Радою як пріоритетні і закріплені постановою про програму діяльності уряду на найближчі роки.

Так, відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII основними цілями діяльності Кабміну є нова соціальна політика, яка передбачає такі зміни в соціальній сфері:

- створення справедливої соціальної системи пенсійного забезпечення, скасування спеціальних пенсій шляхом розроблення та сприяння прийняттю Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення»», перехід на єдиний принцип нарахування пенсій (перше півріччя 2015 року);

- продовження оподаткування високих пенсій;

- розвиток недержавного пенсійного страхування, *запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування* шляхом розроблення та сприяння прийняттю у новій редакції Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (перше півріччя 2015 року), ліквідація неефективних пілг, перехід до адресності та монетизації пілг;

- об'єднання фондів державного соціального страхування та забезпечення прозорості їх діяльності шляхом розроблення та сприяння прийняттю у новій редакції Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням»;

- скорочення видатків на адміністрування фондів на 600 млн. гривень;

- реформування трудового законодавства, а також розроблення та сприяння прийняттю Трудового кодексу України;

- соціальний захист, працевлаштування та реінтеграція внутрішньо переміщених осіб [2].

Якщо життєздатність пенсійної реформи найближчим часом не буде підтверджена, це вплине на строки введення загальнообов'язкової накопичувальної системи, відкладе важливе збільшення пенсійних доходів громадян на більш пізній строк, створить додаткові проблеми для державного бюджету й Пенсійного фонду України, при цьому інвестування пенсійних засобів в економіку й розвиток фінансових ринків взагалі розтягнеться на невизначений час.

Для вирішення завдань розвитку накопичувального рівня пенсійної системи і формування механізмів досягнення цільових орієнтирів, а також механізмів сталого зростання пенсійних накопичень, що формуються на користь громадян, пропонується такий комплекс заходів щодо функціонування накопичувального компонента пенсійної системи:

1) збереження протягом перехідного періоду можливості застрахованим особам, які обрали накопичувальний пенсійний фонд, перейти до Пенсійного фонду при призначенні пенсії; припинення

можливості формування пенсійних накопичень в Пенсійному фонді після закінчення перехідного періоду;

2) покладення на роботодавця обов'язку вибору накопичувального пенсійного фонду, якщо працівник не зробив вибору самостійно, а також розподіл застрахованих осіб між накопичувальними пенсійними фондами уповноваженим державним органом за встановленими критеріями [3];

3) підвищення ефективності інвестування коштів пенсійних накопичень шляхом введення в обов'язки накопичувальних пенсійних фондів пропонувати застрахованим особам інвестиційний портфель з консервативною стратегією. Додатково можуть пропонуватися і більш ризиковані стратегії (портфелі). При цьому пенсійні накопичення застрахованих осіб, які досягли передпенсійного віку, повинні переводитися в консервативний інвестиційний портфель.

Також важливим є впровадження методів вимірювання результатів інвестування щодо ринкових індикаторів і спеціальних індексних індикаторів (бенчмарків) та включення в типові договори довірчого управління пенсійними накопиченнями норм, що погоджують розмір винагороди керуючої компанії з ефективністю інвестування ними коштів пенсійних накопичень;

4) перехід до використання міжнародних стандартів представлення результатів інвестування (GIPS) у звітності про результати інвестування, в тому числі публічно. Це положення має поширюватися і на представлення результатів інвестування накопичувальними пенсійними фондами в разі самостійного інвестування ними пенсійних накопичень [4];

5) організація системи ризик-менеджменту в накопичувальних пенсійних фондах і керуючих компаніях з урахуванням міжнародного досвіду, а саме:

- застосування міжнародних стандартів актуарного оцінювання, внесення в найближчій перспективі першочергових змін в практику інвестування пенсійних накопичень, включаючи лібералізацію наявних обмежень при інвестуванні пенсійних накопичень шляхом реалізації єдиного підходу до інвестування пенсійних накопичень і пенсійних резервів та розширення переліку інструментів, доступних для інвестування пенсійних накопичень за рахунок зарубіжного інвестування (в суверенні облігації іноземних держав, облігації іноземних комерційних організацій, акції іноземних акціонерних товариств, акції інвестиційних (взаємних) фондів); вкладень в паї інвестиційних фондів; інвестицій в розрахункові товарні ф'ючерси, включаючи золото, через пайові інвестиційні фонди; інвестицій в нерухомість (через паї закритих пайових інвестиційних фондів нерухомості);

- надання накопичувальним пенсійним фондам права частково самостійно інвестувати пенсійні накопичення, наприклад, в депозити;

- забезпечення можливості передавати пенсійні накопичення між інвестиційними портфелями не тільки в грошовій формі, а й у формі цінних паперів;

– введення диференційованих правил обліку для коротко- і довгострокових вкладень, які дають змогу подовжити тимчасові горизонти інвестування [1];

б) забезпечення збереження пенсійних накопичень шляхом розвитку механізмів компенсації можливих втрат, що передбачає формування багатоврівневого механізму компенсації ринкових ризиків інвестування, що забезпечує виконання зобов'язань перед застрахованими особами з виплати накопичувальної пенсії з накопичувальних пенсійних фондів, який включає такі рівні:

– страхові резерви накопичувальних пенсійних фондів з обов'язкового накопичувального пенсійного страхування;

– кошти добровільних компенсаційних фондів накопичувальних пенсійних фондів, керуючих компаній (використовуються при нестачі коштів у першому рівні);

– кошти страхового фонду, створеного за рахунок відрахувань від обов'язкових страхових внесків на накопичувальну пенсію та додаткових страхових внесків в рамках програми державної підтримки формування пенсійних накопичень або за рахунок відрахувань від інвестиційного доходу (використовуються при нестачі коштів у першому і другому рівнях);

– кошти державного бюджету (залучаються при нестачі коштів для компенсації в 1–3 рівнях) для реалізації принципів збереження і прибутковості при інвестуванні пенсійних накопичень на момент призначення застрахованій особі накопичувальної пенсії; можливість отримання негативних фінансових результатів в короткостроковому періоді, якщо вони виникли під впливом ринкового ризику (такого роду збитки не підлягають компенсації застрахованій особі до призначення накопичувальної пенсії);

– визначення обсягу компенсації як різниці між обсягом гарантованих пенсійних прав та фактичною величиною пенсійних накопичень на дату призначення пенсії, якщо ця різниця є негативною, а також збереження відповідальності власним майном накопичувальних пенсійних фондів, компаній, що управляють у зв'язку зі збитком, нанесеним їх недобросовісними діями [5].

Таким чином, для успішного завершення реформування пенсійної системи необхідно створити стабільне політичне, економічне й регулятивне середовище в країні та покращити макроекономічні показники, а також потрібна модернізація державного контролю та подальше удосконалення нормативно-правового регулювання розвитку накопичувального пенсійного страхування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – С. 11.
2. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19>.
3. Луць В.В. Економіка пенсійного страхування / В.В. Луць. – К., 2010. – 88 с.
4. Біла Г.І. Необхідність та перспективи розвитку накопичувального рівня пенсійної системи України / Г.І. Біла, І.Ю. Кондрат // Соціальна політика. – 2010. – № 1. – С. 93–97.
5. Берг А.А. Проблемы и перспективы развития накапливающего пенсионного страхования / А.А. Берг. – М. : Восход-А, 2009. – 256 с.